

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

A kötelesség embere!

Néhai **Somogyi Pál** végtisztességtételén.

Sötét zászlók lobogása hirdeti szomorún, hogy hívó néped, sorsunk nagy Istene, gyászban ül megint! Kialudt intésedre egy oly szövétnek, ki messze körre főiskolánk, egyházunk s városunk hármass világában áldóan hinte fényt. Bizony! ha szólni tudnának a kövek, amelyekből apáink emeltek iskolát s templomot, hogy legyenek magas hegyről világító tűoszlopok: mindegyikök dicsőítő himnusz zengene, magasztalván az építő, buzgó hívek nevét, kiket Te ajándékoztál népednek, hogy gondozzák vészben, viharban is szent örökségedet!

Ezer hála neked, szentegyházunk kösziklája, hogy ilyen élő köveken épül az az alkotmány, melyet le nem dönthetnek századok viharai sem. Bástyáira Te rendelted ama fölvertezt vitézeket, akik szóval és igéd fegyverével védekeznek kőfalait s építik azt időről-időre, hogy napról-napra nagyobb legyen a magyar Sion!

Eme hű szolgád is, kinek napja oly szép s áldásos pályafutás után ime a halál éjjelére várt: szívén viselte főisk. egyház s ős városunk ügyét s javát. Még mint ifjat, mint tetterőst állítád az őrhelyre s vezetése mellett indult nagy útjára a néptanítók ezernyi tábora, de már akkor oda állítád őrszemül az egyházért küzdő erős bajnokok sorába s azóta szüntelenül ébren vigyázva örködött mindaddig, míg le nem zártad számadásának könyveit.

Úgy látjuk mi, Uram, mintha ez intézmények életével összeforrasztottad volna szívét és teljes életét. Ha van őrálló, ki híven teljesíté, amire te elhívád: bizonyval elsővé emelted őt a legelsőök között.

Méltó azért a gyász, amelybe öltöztünk, hogy elszólítád eme hű szolgádat ama kies

mezőről, hol fáradhatatlan szorgalommal gyűjtötte egyháza számára az aranykalászt!

De bár lekötözted munkás kezeit, a kalászkok, amiket ő a te nevedben kérékbe kötözt: áldásoknak garmadája lett.

Még a gyász borult éjjelén is hálaimára zendülnek ajkaink, hogy nem engeded eltávozni övéitől, ki a te országod dicsőségét munkálta, míg közöttünk kimagaslott. Megőrized s fénysugárral övezed át annak nevét. Fél-százados szolgálata másik század szilárd alapja lett. Hiszen a te Lelked vezette ajakát, szívét és kezét, hogy közéletünk oszlopembereivel karöltve, tegye nagyvá az iskolát, egyházat és várost, melyek falai közös századok óta tiszta lánggal ég hit, tudomány s honszerelem égből szállott tüze.

Talán épen ezért hagyád gyümölcstelenül eszményileg boldog házaseletét, hogy így rokon-érmű hitvesével karöltve, szélesebb körű családról gondoskodjanak. Te vezérelted e házaspár szívét, hogy csaknem négy évtizeden át egyetértsenek. S e közös egyetértés alkosszon szépet és nemest. Ha nem szoríthattak is szívök-höz gyermeket: annál szorosabban fűzted őket egymáshoz, hogy a két szívet lelkesítsen mindig ugyanegy érzelem.

Nemcsak vendégül küldted el házukba, de állandó szállást fogott kedves otthonukban a serény szorgalom s az egymás iránti gyöngéd vonzalom angyala! Te küldted el hozzájuk ezt, hogy terjessze ki fölöttök ezüst sugaras szárnyait.

S ime most, midőn oly boldogan eltöltött felhőtelen napok után elszakítád a hű feleségtől hön szeretett s féltő gonddal ápolt hitvesét: ne róvd föl neki, ha panasz jajja föltör egedig s az írás igéivel fájdalmasan zokogva sir: Uram! elszakasztottad tőlem az én társamat, elment az én férjem messze útra, honnan többé visszatérés nincsen“.

Ki vigasztalja meg, ha egyedül maradt, kire támaszkodják a magára hagyott, ki eddig férje oldalán karjaira támaszkodva járt? Te, óh, te erősítsd az erőtlent, hogy míg szép múltjáért hálát rebegve áld: érezze élete estvéjén kegyelmed napjának áldó melegét. Beteg szívének sebére szent Fiad igéje hintsen balsamokat s ragyogtasd előtte, mint ég borulatán feltűnő szivárványt amaz édes reményt, hogy holdog házas életöknek megszakadt láncszemét összeforrasztod ott, hol földerited reánk az örökélet hajnalát. Áldott Jézus! te látogasd meg őt s vígy magaddal vigasztalást. Áldd, óh áldd meg azt a páratlan gyöngéd nőt, ki férjét oly sokáig boldogítja s oly önfeláldozó gonddal ápolá.

Vigasztalásnak lelkeért testvér, rokon, család s mindannyian hozzád imádkozunk, mert a mi barátunk, kit elzár a sötét koporsó, a szent kötelesség edzett bajnoka volt. Te védelmezéd, miként Dávidot ezer veszély között, hogy azután a nyugalom csöndes napjain, mint hű munkás a te egyházadnak szentelje élete javát. S oh mint szerette ezt a várost és hazát. Te tudod azt s tudjuk mindannyian, miként örült, ha ez emelkedett. Mintha kitöltötted volna reá Lelked szent ihletét, élesztette buzgó lelkesedés, hogy a jövő ábrándképei megvalósuljanak s mintegy varázstükörben közelebb lássa a távol jövőt.

Jó rokonokkal, hű barátokkal áldottad meg hűséges szolgálodat s ezek körében feledte az élet gondjait. Testvért, rokont, barátot jobban szeretni nem lehet, mint ő szerette azokat. Szép vénségben hajtotta ezek körében ősz fejét.

Ha visszagondolt ama napokra, mikor ezek körében földerült a kedély, hálaímában áldotta neved, hogy rajta s rajtok a te jobb kezed nyugodott. Hisszük Atyánk, hogy szent Fiad testvéri karjain altatád el, hisszük azt is, hogy aki neked s egyházadnak élt, nem törlőd ki az élők könyvéből.

Ne is töröld ki e szolgáló nevé, hogy élete tette gyűjtsen másokat is s gerjedjen hovatovább a fény, épüljön s falai között zengjenek hálaéneket azok, kiknek javáért annyit fáradozott.

S ha porsátorát a sírnak adjuk át: emlékezete szálljon át nemzedékről nemzedékre s áldásos életének élő hitből s jócselekedetéből emelt emlékoszlopa hirdesse örök kegyelmedet a Jézusért. Ámen.

Könyves Tóth Kálmán.

Szózat az O. R. L. E. tagjaihoz.

A vihar zúg; a bősüzt habok tombolnak; az erős árboc recseg, ropog; a vitorlák szakadozni kezdenek; a kormányos a helyét el akarja hagyni; a közelben mély örvény tátong; a hajót nagy veszély, — a végpusztulás fenyegeti!

Fel matrózok, hajónak népe, kicsinyei, nagyjai! Sorakozzatok a kormányos mellé, ragadjátok meg az erős, hatalmas kezét! A vezért el ne bocsássátok, mert ha a helyét elhagyja: a hajó végképpen elpusztul, elvész!

Hozzátok szólok, O. R. L. E.-nek tagjai! Vezérünket, ki hajónkat rendíthetetlen bátorsággal, biztos tudással vitte a holdog kikötő felé, ki a 48. évi XX. t.-c. keresztülvitelét zászlójára nem csak felírta, hanem érlette eddig is nyugalma, boldogsága feláldozta, amelynek megvalósításától nem 3, hanem 5—6 millió lélek jóléte, nyugalma függ: azt az erős, hatalmas vezért önértében megsértették, hogy az O. R. L. E. kormányrúdját kezéből kicsavarják és a protestánsoknak 48. évi XX. t.-c.-ben foglalt szent jogait örökre elnémítsák!

Ennek megőrténni nem szabad!

A vezér félreállításával elbukik a szent eszmék zászlója is és nincs senki e hazában, aki azt felvegye és diadalra juttassa.

Minden lelkész most tegye félre a politikát, csak egy szent cél lebegjen szeme előtt: az O. R. L. E.-nek szent ügye s ezzel kapcsolatban a 48. évi XX. t.-c.!

Nem hiszem, hogy van olyan politikus e hazában, ki a jelenlegi pártáryalatok politikai nézetével, elvével meg volna teljesen elégedve; de azért mindenkinek kötelessége a mások nézetét tisztelni, becsülni!

En, mint a magyarok félistenének, Kossuth Lajosnak szent elvét vallója, térdet, fejet hajtok Jusch Gyula előtt, ki a koalíciós kormány örvényéből az ellenzékét kiszabadította és megmentette. De kalapot emelek gróf Tisza István szilárd jelleme, törhetetlen akaratereje előtt is, habár politikai nézetünk között ég és föld különbség van. És miért kellene éppen dr. Baltazár Dezső püspököt elítélni azért, amiért az ő nézete egy párt nézetével sem egyezve meg, pártonkívüli programmal lépett fel, ahol tényleg — a jelenlegi viszonyoknál fogva, — a legszabadabban tudott volna küzdeni az összes protestánsok jogaiért, amiket a magyar nép atyja 1848-ban törvénybe iktattatott!? Miért kiáltunk ezért fejére feszítsd meg-et?!

Ezt nem szabad tennünk nekünk, lelkészeknek, kik felháborodva ítéljük el lépten-nyomon azokat, kik az örök szent eszmékért vállára adták Idvezítőnknek a kínos keresztjét, s a protestánsok, kiknek szent jogaikért fogott fegyvert s tüzte ki a harci lobogót dr. Baltazár Dezső!!

Elégtételt kell adni, teljes bizalmat kell szavazni a következő O. R. L. E. közgyűlésén a fővezérnek, aki rendíthetetlen bátorsággal vitte szent ügyünket előre a háborgó tengeren! Hisz minden igazi protestáns embernek örvendeni kellett volna, ha ez a hatalmas vezér bejuthatott volna az országházba!

Óh, ha igaz szókimondásomért a szeretetlenség el nem törte volna kenyeremnek a botját és hajléktalanná nem tett volna 3 gyermekemmel együtt:

felmennék arra a VII-ik kongresszusra és megragadva dr. Baltazár Dezső püspöknek a palástját, ezt kiáltanám oda: Uram, addig el nem bocsátlak, amíg lemondó leveledet vissza nem vonod s ismét e nagy erkölcsi testületnek élére nem állasz. De nem tehetem, nem mehetnek el, mivel 500 korona kápláni fizetésből nem jut az útra, mert ebből kell magamat ruházni és ami megmarad, azt 3 gyermekem között megosztani és a kisebbiket kosztolni, neveltetni, ruházni.

Hanem ott vagytok ti, kedves kollegáim, mind, akiknek Isten segítsége mellett, Fővezérünk közreműködése folytán a rendes fizetés mellett még korpótlék is jár: első esetben egyházmegyékben az egyházmegyei közgyűléseken, lelkészi értekezleteken s azután felmenve Budapestre, a VII-ik kongresszusra, szavaztassatok és szavazzatok dr. Baltazár Dezső püspöknek teljes bizalmat és egyhangúlag kérjétek, hogy lemondó-levelét vonja vissza és ha ezt nem tenné: ismét válasszátok meg!

És ha kiáltó szavam a pusztában eredménytelenül hangzanék el; ha a fővezér mégis félre állana: az O. R. L. E. hajójának árboca összetörne, zászlója rongyfoszlányokká szakadozna szét és az egész hajót a zúgó habok borítanak el és nem lenne senki e hazában, ki a 48. évi XX. t.-c. és más szent ügyeinket halottaiból feltámasztaná!

Erre csak dr. Baltazár Dezső fiatal, hatalmas ereje, erős akarata és az ő püspöki állása lenne ismét képes, más senki és semmi sem.

Benedek Pál,
ref. helyettes lelkész.

A közegészségtan tanítása és iskolaorvos megválasztása.

A közegészségtan tanári és iskolaorvosi intézménynek hazánk volt a szülőanyja. Boldog emlékü Fodor József egyetemi tanár buzgólkodására Trefort miniszter 1885-ben adta ki 48,281. számú szabályrendeletét az iskolaorvosok kiképzéséről. Ez ugyan nem felelt meg teljesen Fodor kívánságának, mely szerint a jól fizetett iskolaorvosok egyedül hivatásuknak élhettek volna. Tán a pénzügyi viszonyok szerepeltek abban, hogy míg nálunk a kérdés legolcsóbb megoldásaként az iskolaorvosi teendők ellátása nagyrészen hatóságai orvosok kezébe került, addig a külföld átvette és tovább fejlesztette Fodor eszméit.

A középiskolai reform tárgyában tartott múlt évi miniszteri értekezlet ismét foglalkozott e kérdéssel, de a középiskolai oktatás céljáról eltérő és merev felfogások kedvezőtlenül tették a talajt, így Liebermann egyetemi tanár azon követelését, hogy minden iskolának valódi iskolaorvosa legyen s az észségségtant a rendes tárgyak közé vegyék fel, egyhangú ellenszenvvel fogadták. Úgy látszik, a classikus műveltség barátai még mindig kétségekbe vonják a természettudományok jövőjét. Némelyek ugyan elismerik, hogy „a reális tantárgyak ápolása a jövő szempontjából szükséges, mintha azt a jelen nem is követelné, sőt nyugaton e követelmény már a múltban nem kezdődött volna“.

Egy régebbi hirlapi cikkemben már magam is évek előtt szót emeltem ez ügyben nemcsak az észségségségügyi — mondhatni — általános tudatlanság kisebbitésére, de humánus szempontból is. Igazán érthetetlen, hogy míg a tanuló ifjúságot oly sok, a gyakorlati életre keveset érő dologgal túlterhelik, addig testének élete, szervezetének működése homályban marad előtte. Így aztán történjek körüle bármi csekélység, fejt veszti s a legegyszerűbb észségségségügyi dolgokban nem tud eligazodni. Ezért látszik lehetetlennek a hozzá nem értő előtt, hogy például balesetnél az elvérzés veszélyével szemben egy jól alkalmazott zseb-kendőből készült kötés életmentő lehet. Hányan lehetnek volna nemcsak elzárt falusi helyekben, de még forgalmas központokban is embertársaiknak segítségére, ha akkor midőn, még elméjük fogékony volt, megtanulhatták volna az életmentés egyszerű kézfogásait. Még csak órákat sem kellene a középiskola tantervéből feláldozni s a túlterhelést is kisebbitené a classikus „kivülről való“ helyett. Vagy hány későbbi boldogtalan családi élet előidéző okát szüntetné meg, ha az iskolaorvos a kellő helyen tapintatos utalhatna a korai nemi élet veszélyeire, ezek betegségeknek messze kiható súlyos következményeire.

A természetes ösztönöket elhallgatással úgy sem lehet elnémítani. Így legalább szakértő orvos atyai tanácsát hallgatná meg a fiatalság, míg ma idegenből fordított, az emberek tudatlanságára számító pénzsóvárgók haszontalan férc-munkái járnak köztük kézről-kézre. Ez nem elégíti ki tudásvágyukat, mert megírásuk is célzatos, hogy a felkeltett kíváncsiságot kóros irányban tovább fokozza. Külföldi mintára már nálunk is vannak hirdető orvosok, kik díjtalan füzetekben ismertetik a nemi életet, hogy a képzelődést legmagasabbra fokozva, a megijedt tapasztalatlanoknak drága pénzen levél útján adhasanak megnyugtatót.

Sokan elismerik, hogy az orvos bizalmas szava változhatatlan ezen állapotokon és csekély anyagi áldozat miatt mégis elhanyagolják az iskolaorvosi ügyet. A legtöbb iskolai vezetőség még mindig nem vette fel a közegészségtan tanítását, vagy ha meg is tette, oly minimális javadalmazást ad, hogy maga sem várja az iskolai orvos nagy és sokoldalú működés-körének teljesítését.

E teendők az 1887. évi 44,250. sz. miniszteri rendelet értelmében 3 irányúak.

1. Az iskolaorvos ellenőrzi az iskola épületének, berendezésének s a tanításnak hygienikus viszonyait;
2. megfigyeli a tanulók észségségségügyi állapotát;
3. tanítja az észségségségtant, mint fakultatív rendkívüli tantárgyat.

Működésének mindegyik pontja igazán fontos és tisztességes elvégzése nagy munkát ad. Mégis csodálatos, hogy a legtöbb helyen 200 forintért akad ember, ki ezt a munkát elvállalja. Ez az oka, hogy az állami középiskoláknál ki sem írják az iskolaorvosi pályázatot, mert a közegészségségtan egyetemi tanárának ily irányú kérdezősködésére méltó felelet azon miniszteri válasz: „Szégyenlünk pályázatot kiírni ily fáradságos, alig javadalmazott állásra“.

Ezért állami iskolákban az igazgató feladata, hogy iskolájának orvost kerítsen. Ha aztán akad barátja, protegáltja vagy tán fiatal orvos ismerőse,

*

kinek a 200 forint is jelent valamit, megbizta őt a miniszter jóváhagyásával az iskolaorvosi teendők elvégzésével. Így lesz az iskolaorvosi állásból sine cura, mert nem is várják meg nagy feladatának pontos elvégzését, de meg sem engednék, hogy előirt munkakörét teljesítthesse. Hisz pl. a tanítás higiénikus viszonyainak, a tanárok előadásainak, a tanulói munka kiadásának megfigyelése lealacsonyítaná a tanárok tekintélyét. Liebermann tanár szavai szerint aztán „tagadhatatlan, hogy iskolaorvosainknak van bizonyos joga is, t. i. az a joga, hogy azonnal elmehet, ha nem tetszik az, amit az iskolavezetőség csinál“, de amelyek ellen felemelt szavára senki sem hallgat.

Még ahol komolyan is veszik az egészség ügyét, nem tudják helyesen megválasztani az iskolaorvost. Azt hiszik sokan, hogy ha valakinek véletlenül megvan az iskolaorvosi képesítése, az bizonyára kitűnő iskolaorvos lesz. Arra nem gondolnak, hogy a képezítő vizsgálat elméleti és nagyrészt oly tárgyak felelevenítéséből áll, melyekből a szigorló orvosnövendék is vizsgát tesz. Ellenben a képzítés nem terjed ki oly gyakorlati ismeretek felelevenítésére és megszerzésére, melyeknek a tanuló ifjúsággal való közlése, átadása kikerülhetetlen s éppen amelyek az iskolaorvosi állásnak kiváló jelentőségét megadják.

A napjainkban életbe léptetett új rendszerű, kötelező kórházi évvel kibővített orvosképzés segít ugyan ez állapotokon, de vegyük az elmúlt évek eseteit, midőn pl. az egyetemről éppen most kikerült orvos specialis szak. — tegyük fel — a szemészet művelésére adta magát. Ennek alapos elsajátítása lefoglalta minden idejét, miközben általános, a többi ágakban való gyakorlati tudása egyre kevesbedett. Mi orvosok magunk szégyenkezés nélkül elismerjük, hogy az orvosi tudomány oly tágas mező, melynek minden részében jártasnak lenni, igazán kiváltságos tulajdonság. Ha aztán az ily specialista iskolaorvosi állást kapott, vajjon az életmentés és első segélynyújtás kézfogásaira meg tudta-e helyesen tanítani növendékeit, vagy a gyermekeket megtámadó számtalan bajban tudott-e gyorsan tisztán látni, a veszély nagyságát felismerni? Például hoztam ezt fel, mert — ami hihetetlen — vidéki nagy városokban az iskolaorvosi állás könnyelmű betöltése így okozott a közelmúltban nagy bajokat a betegségek korai fel nem ismerése és diagnosztikus tévedések folytán.

Ha figyelembe vesszük, hogy a gyermekeknek nagyrésze az iskolázás alatt betegszik meg s hogy a fertőző betegségek a gyermekkorban a leggyakoribbak s az iskolai érintkezés mily kínáló alkalmat nyújt a fertőzés tovább vitelére, kimondhatjuk, hogy a jó iskolaorvos csak általános tudású, nagy kórházi gyakorlattal bíró orvos lehet.

Ma az iskolaorvos legjobban előadói szerepét tölti be. Tagadhatatlan, hogy ez a legkönnyebb része is feladatának, mert egyszer kidolgozott előadását évenként könnyen lemorzsolja. A főbb és fontosabb célt, melyekről az előbbi sorokban írtam, eddig elhanyagolták. Hibásak ebben az iskolák vezetői is, midőn pl. specialista szemorvos közegészségtan-tanáruktól azt várják, hogy a tornázásnál felmerülhető csonttörést szakszerűen lássa el, vagy a járványos agyhártyagyulladás azonnal felismerje.

Az iskolaorvosok kiképző tanfolyamát most

szándékoznak reformálni. Meghatározott kérdésekben mindnyájunk véleményét megkérték. Választ én is adtam a fentebbiek szerint. Különösen hangsúlyoztam, hogy speciális szakot űző orvosok választása csak az esetben engedélyeztessék, ha az eddigi szokástól eltérően igazolják gyakorlatilag a különböző orvostudományi ágakban jártasságukat. Továbbá, hogy az iskolaorvosi állásokra bármely orvos előzetes képesítés nélkül is pályázhassék, hogy az általános gyakorlatot folytató, sok tekintetben igen megfelelő orvosok előtt a megnyilvánulás útja eleve el ne zárassék. Az így megválasztott iskolaorvos utólagos képesítése legyen egyúttal bizonyítéka annak, hogy átérti-e hivatását s meg tud-e jól felelni munkakörének? Az így alkalmazott iskolaorvos bizonyára még nagyobb buzgósággal fogja betölteni munkakörét s nem fog hangzani az a gyakori panasz, hogy vidéki középiskolákban képesítés hiányából — mely eddig csak formáság volt — nem tudják betölteni az iskolaorvosi állásokat. Lehet ugyan, hogy ez a panasz csak annak a fedezetésére volt jó, mert sok helyen kicsinyes, pénzügyi okokból nem is akartak ily állásokat szervezni.

Befejezésül a protestáns középiskolák vezetőségének szabadelvűségéhez fordulok, midőn a közegészségtannak a középiskola tantervébe minél intenzívebb beillesztését sürgetem. Ezt nemcsak a kor szava és a külföld példája, de az általános műveltségi szempont és az élet is követeli. Az egyszerű falusi paraszt bizonyára inkább papjához, mint a szocialista vezérhez fog vonzódni, ha attól testi bajában is — orvos hiányában — várhat jó tanácsot, sőt tan segítséget. Így az egészségügyre fordított kevés befektetés észrevétlenül fogja meghozni áldásos karmatait.

Dr. Barla-Szabó József,
orvos. kép. középisk.
egészségtan tanár.

Somogyi Pál sírjánál.

Gyásztisztesség tevő halotti gyülekezet!

„Mitől a vándor meg-megrebben,
Egy-egy omlás a rengetegben!“

A nagy költőnek ezen szavai elementáris erővel ragadják meg szívünket, lelkünket, midőn a mi református kollégiumunkat sűrű egymásutánban érik a csapások.

Azok az oszlopok, melyek csak rövid pár évvel ezelőtt olyan hatalmas erővel hordozták a mi főiskolánk terheit, gyors egymásutánban omlanak össze mindnyájunkat megrendítő robajjal.

Nézünk reájok... olyanoknak láttuk őket, hatalmas, férfias erejükkel, munkabírásukkal, mintha megannyi óriás tölgy lettek volna; olyanoknak, akik a romboló viharral, vésszel és veszéllyel is szembezállni képesek.

Reájok fuvallt az Úr! Bebizonyított rajtok az írás szavainak igazsága: ha késik is, várj reá, mert eljövén eljő és nem marad el.

Jöttek a csapások, és... „egy-egy omlás a rengetegben“.

Előbb kidől az egyik oszlop ; összefacsarja szívünket a bánat.

Még le sem törölhetjük könnyűinket, még el sem takaríthatjuk a romokat, már ott a gyászír : kidőlt a másik oszlop is, Somogyi Pál meghalt.

Itt hagyott bennünket az a férfiú is, aki már egyedül maradt azok közül, kik a református tanítóképző-intézet fejlesztésében tényezők voltak. Itt hagyta kedvelt iskoláját, egykori munkatársait, itt hagyta minden tisztelőit, itt hagyta az őt oly híven apoló, hűséggel szeretett és őt igazán szerető hitvesét.

Hatalmas ereje sokáig küzdött az élet nagy ellenségének, a halálnak ostroma ellen. Az utolsó, a döntő ostromban letörött.

Lelke vissza szállt ahoz, aki adta volt ; lelke hagyott porsátorát, a testet átadjuk a földnek, hogy pihenjen csöndesen, ama nagy napig, a feltámadásnak nagy napjáig, amely bizonytalansággal megleljen.

A béke angyala szállja meg e sírt és virassza a benne nyugvónak álmait !

Debrecen, 1913 augusztus hó 24.

Nagy József,
tanár.

Szenci Molnár Albert.

Irta : dr. Kardos Albert.

Pázmány és Szenci Molnár összehasonlítása.

Ha az ellenreformáció korának Pázmány a legnagyobb szabású, mintegy bámulatgerjesztő heroszi alakja, szívbéli rokonérzéssel, meleg érdeklődéssel leginkább *Szenci Molnár Albert* felé fogunk fordulni. Életök pályája majdnem ugyanazt az időközt tölti ki, irodalmi munkásságuk körülbelül ugyanarra a harminc évre terjed, műveik közül egyik-másik nemcsak keletkezése idejében, hanem okában is találkozik egymással, mégis alig képzelhetünk elutóbb ellentétet, mint amely e kortársakat elválasztja életök külső körülményeire, emberi és írói jellemök belső vonásaira nézve egyaránt.

Pázmány fényes, dicső pályát fut meg, Szenci Molnár Albert egyszerű molnárembernek a fia, egész életén át alig egyéb kóbor deáknál, vándor tudósnál, gyermekifjú korától kezdve késő vénységéig nyomorral vesződik, elhagyottan, inségben hal meg.

Pázmány a harc embere, a megtestesült ecclesia militans, Szenci Molnár a béke barátja, aki minden hitvitánál jobban szeret egy szívhez szóló zsoltárt, aki a sívár vallási veszekedés teréről örömet menekül a magyar nyelv szókincsének összegyűjtéséhez, szabályainak megállapításához. — Hitéhez egyébiránt tántoríthatatlanul ragaszkodik, nyugalmát és megélhetését áldozza fel, mikor a lutheránusok erőszakolják, biztos jövőt, fényes állást dob el, mikor a katolikusok csábítgatják. De azért érzi, hogy nem harcratertett, csak kelleetlenül vesz részt a Kalauz elleni küzdelemben. Azt is érzi, hogy ő első sorban tudós és jámbor hívő, akít a theologia szőrszálhasogatásai csak kevésbé érdekelnek, a vitázás durvaságai pedig elrettentenek. Olthatatlan tudásszomj egyesül benne nyugtalan vándorhajlammal ; ha tehette volna, élete végéig diákoskodott volna egyetemről-egyetemre köl-

tözve és országokat járt volna, híres tudósokat és tudomány kedvelő férfiakat látogatva. A renaissance bújosó humanistája és a magyar reformáció maradni nem tudó peregrinusa olvadt össze az ő személyében, amihez járult egy-két bohémszerű vonás is.

Szenci Molnár Albert élete.

Szenci Molnár Albert Szencen született, 1574-ben, ahová családjá a székelyföldről került. A tanulás vágya elszakítja a szülei háztól, előbb Győrött gyarapítja ismereteit, majd kóborló útján elvetődik Göncre, Károli Gáspár hajlékába, ahol éppen akkor készül sajtó alá a visolyi biblia ; húzamosabb ideig diák Debrecenben, de kevesli a kollégium tudományát, több tudást és tapasztalatot akar szerezni, tehát külföldi akadémiákat keres föl, ahová még homályos írói tervei is vonják. 1590-ben Wittenbergában találjuk, majd átmege a heidelbergi egyetemre, legtovább pedig a strassburgi főiskolát hallgatja, ahol megszerzi a baccalanreatust. Babérkoszorúja csodálatosképen máig is megmaradt, mintegy jelképezve írói babérainak a hervadatlanágát. Strassburgot már nem önként hagyja oda, hanem mert a felülkerekedett lutheránusok nem tűrik meg a kálvinista ifjút és nem engedik a magisteri fokot elérnie. Tanulmányainak erőszakos megszakítása világtárasra indítja. Bebarangolja — nagyobb részt gyalog — Svájcot, meglátogatja Genfben az agg Beza-t, a híres reformátort és még híresebb zoltárfordítót. Aztán merészet gondolva, Olaszország felé fordul, hogy a kálvinisták központja után megismerkedjék a katolikusok fővárosával, Rómával, ahol talán egy fődél alatt töltött néhány napot a már akkor fölszentelt Pázmánnyal.

Tíz évi külföldi tartózkodás után haza tér, de bármennyire marasztalják, bármilyen kedvező állásokkal biztatják, ismét németföldre viszik tanuláért még folyton égő buzgalma és immár megérett irodalmi tervei.

A bibliát akarja javított kiadásban közrebocsátani, magyar szótár és nyelvtan szerkesztése forog elméjében, új zsoltárok dallami zsonganak lelkében. Idegenben töltött újabb tíz esztendő alatt megvalósította mindenik tervét ; hazai és külföldi tudós körökben rendkívüli tekintélyre emelkedett, magyar hitfelei büszkeséggel tekintettek reá és benne látták a rekatholizáció elleni egyik főtámaszukat. Hívták is haza biztató, szép szavakkal, sőt szemrehányó emlékeztetésekkel, de ő nehezen tudta magát elhatározni, már csak azért is, mert közben megházasodott, nőül vevén Victor Konrád özvegyét, Ferinari Kunigundát. Végre 1613-ban elfogadja a rohonci predikátorságot, de itt nem volt maradása, sőt a gyulafejevári tanárság sem bírta itthon tartani, amellyel megkínálta Bethlen Gábor, mert egy kóborgó török-tatár csapatól úgy megrémült maga is, házanépe is, hogy visszasieltt Németországba, ahol megelégedett az oppenheimi csekélyrendű iskolamesterséggel. Egyszerű, de nyugodt állásából, újra megkezdett irodalmi munkásságából éppen a háború veszedelmei zavarták ki, amelyek elől menekült hazájából. Kitört a harminc éves háború és Tilly katonái őt is kifosztották és megkínózták. Keserves bújosásban töltött néhány évet, városról-városra vándorolva, Hollandiában és Dániában is megfordulva. Végső inségében érkezett hozzá

Bethlen Gábornak másodszeri meghívása. Testbenlélekben megtörve jött haza 1624-ben; egy darabig Kassán lakott, majd Kolozsvárra költözött, ahol azt sem tudjuk, hogy élte utolsó éveit mikép töltötte és hogy mikor halt meg. Kortársai és az utána következő nemzedékek oly hálátlanok lettek iránta, hogy halála idejét (valószínűen 1634 elején hunyhatott el) nem jegyezték föl, sírhelyéről megfeledkeztek, családját pusztulni hagyták, emlékét nem örökítették meg. Az idegenből hozzánk szakadt Bisterfeld, gyulafehérvári tanár, róttá le iránta annyira-amennyire a kegyeletet, amidőn ezt a jellemző epigrammát írta róla: „Múzsza kegyelt, nem a sors, német föld ada otthont, A haza énnékem számkivetés vala csak“.

Szenci Molnár is a magyar irodalomnak azon nagyszámú jelesei közzé tartozik, akik iránt a mai fogékonyabb kor köteles a múlt kegyeletlen másolását jóvá tenni.¹

Szenci Molnár irodalmi munkássága.

Szenci Molnár Albert mint hit- és nyelvtudós tett felekezeti és korának nagy szolgálatokat, mint vallásos költő pedig elévülhetetlen dicsőséget szerzett magának. A hitéért való buzgólkodás és a filológiai készség adatta ki vele Károli Gáspárnak megjavított bibliáját. (1608.) Jól tudta, hogy a magyar protestánsoknak milyen hatalmas erősségük a magyar szentírás, nem akart azon tűrni semmi repedést, semmi foltot, sem külső, sem belső hibát. Jobb rendbe hozta tehát a Károli-féle bibliának részeit, elválasztotta a canonicus és apocriphus könyveket, megtisztította töméntelen helyesírási hibától és számos tévedéstől, kézbe foghatóbb formába öntötte a bibliát, amelynek születése körül maga is ott forgolódott. Az így megjavított és kezelhetőbbé tett biblia egyrészt könnyebben terjedt, másrészt alapja lett a későbbi gondosabb kiadásoknak.

Szolgált a magyar protestantizmust hittani és hitbuzgósági művekkel, de csak fordításokkal; így dolgozta át a *Heidelbergi kis kátét*, szerkesztett egy *Imádságos könyvecskét*, lefordította *Postilla Scultetica* címen Scultetus Ábrahám heidelbergi híres udvari prédikátornak nagyszámú szent-beszédét, végül valástudományának és magyar nyelvi készségének teljes felhasználásával átültette Kálvin *Institutioját* 1624-ben *Az Keresztyeni Religióra es igaz hitre való tanítás* címen. E három utóbbi munka Pázmánynak egy-egy művével áll szemben és főképp a magyar nyelvű *Institutio* volt a Kalauz ellensúlyozására szánva.

Szenci Molnár szótára és nyelvtana.

Mélyebb nyomokat hagyott nem csupán irodalmunk, hanem művelődésünk történetében két nyelvtudományi munkája: szótára és nyelvtana. Szótára, amely előbb *Dictionarium*, majd *Lexicon Latino-ungaricum* és *Ungar colatinum* címet viselt, 1604-ben jelent meg és kettős célt szolgált. Első sorban a magyar tanulóknak akart könnyen tájékoztató és könnyen forgatható kézikönyvet nyújtani, mert eddig

nagy tárgyi csoportok szerint szerkesztett szótárakkal vagy a rengeteg terjedelmű Calepimussal kellett vesződniök; másrészt a külföldi tudósoknak is alkalmat óhajtott adni, hogy némi fogalmat szerezzenek a magyar nyelvről, főképp gazdag szókincséről. — Molnár maga is érezte műve fontosságát, mert nem kisebb embernek ajánlotta, mint Rudolf császárnak és királynak, akihez személyesen vitt el egy példányt Prágába és aki ezért 50 forint jutalmat adatott a szerzőnek, sőt udvari tudósai által felajánlotta neki a bécsi egyetemi tanárságot, természetesen csak úgy, ha katholizál. De a szótárnak nem a császári kegyes fogadtatás volt az igazi sikere, hanem az, hogy Molnár a maga elé tűzött mindkét célt elérte. *Lexiconja* nemzedékeken át forgott a magyar diákok kezén, továbbá felkeltette a külföld méltó figyelmét is, mert 1708-ban Beer német tudós német szavakkal is kiegészítette. A szótár máig is megtartotta nyelvtörténeti fontosságát, mert a magyar nyelv régi szókincsét, de jórészt szólásgazdagságát is legbővebben és legmegbízhatóbban őrizte meg számunkra.

Szótárával szoros kapcsolatban van nyelvtana (*Novae Grammaticae Ungaricae... Libri Duo. 1610.*), nemcsak azért, mert egyik legfőbb pártfogója Móric hesseni fejedelem a szótáron felbuzdulva, biztatta eművének a megírására, hanem mert nyelvtana is ugyanannak a két célnak a szolgálatában állott. Csakhogy nyelvtanával első sorban az idegenekhez fordult; olyan iskolai rendeltetésű könyvet próbált szerkeszteni, amelyből más nyelvek megtanulhatnak magyarul vagy legalább világos fogalmat szerezhetnek a magyar nyelv természetéről, hangtani és egyéb sajátosságairól; de közben hasznára vált a született magyaroknak is, akiket tudatosabbá tett a nyelv birtokában és akiket ő figyelmeztetett először a magyar nyelvnek addig észre nem vett tulajdonságaira. Külömben azt hitte, hogy munkája első e nemben, mert Sylvester János grammatikáját nem ismerte. Az elsőséget mi sem vitathatjuk el tőle annyiban, hogy úttörő volt az idegeneknek magyar nyelvre való tanításában. Műve két részből áll: etymológiából, amelyet mi műszóval alaktannak neveznénk és syntaxisből. Mindkét részében a latin grammatika beosztását követi, ami sok visszasságba és következetlenségbe sodorja, de amit nem csodálhatunk, mert akkor még minden nyelv szabályai a latin grammatika rájárára vonatnak. De az idegen nyelv eredeti jelenségeit észre ne vegye; a névszóragozást magas és mély hangok, tehát a hangzóilleszkedés szerint osztályozza; azt is megállapítja, hogy törzsökös magyar szó nem kezdődhetik mássalhangzó csoporton. Szóval magyar és idegen egyaránt tanulhatott belőle; volt is elismerésben része nemcsak a külföldön, amelynek a számára készült, hanem itthon is, ahol még a katolikus írók, egy Forgách Ferenc, egy Pázmány Péter is csak jót mondanak felőle. Valóban sajnálnunk lehet, hogy Szenci Molnár nem folytatta nyelvészeti munkásságát, hogy egyrészt hanyatásai, másrészt a felekezete érdekében írt dolgozatai, a fáradságos fordítások elvonták attól a tudománytól, amelyhez az ő humanista iránya legközelebb járt és amelynek művelése nagy hasznot hajtott itthon a magyar tanulóknak és nem kis becsületet szerzett a magyar névnek a külföldi tudósok körében.

¹ Ezt a kötelességen részben már teljesítette Dézsi Lajos, aki megírta bőséges életrajzát (1897) és kiadta naplóját, levelezését és irományát (1898).

Szenci Molnár zsoldárai.

Szenci Molnár Albertben, a hit- és nyelvtudósban-költő is rejlett, amit már bohém-életmódjából is sejt-hetünk. A költői ér csak egyszer tört ki lelke mélyéből, de akkor oly gazdag bőségben, oly hatalmas erővel, hogy a magyar költészet és verselés történetében kitörő lehetlenné tette a nevét. Külföldi tartózkodása alatt lefordította és kiadta a teljes zsoldárkönyvet e címen: *Psalterium Ungaricum Szent David Királynak és Prophetának Száz ötven Sollarai az Franciai notáknak és verseknek módgyokra.* 1607. Herborn. Két ok indította Molnárt írói munkásságának e legfőbb alkotására. A magyar zsoldárköltészet rendkívül gazdag volt, de zavaros, egyenetlen, töredékes, tartalmával az áhitatot nem kielégítő, versformáival az érzékenyebb fület bántó. Tudjuk, hogy a XVI. századnak minden vallásosabb érzésű és verselésben jártasabb embere, Batizitól Balassáig írt zsoldárokat, amelyek bejutottak a különböző írott és nyomtatott énekgyűjteményekbe és így az isteniszteletbe. E tömérdek fordítás és átdolgozás nem adta vissza az egész zsoldárkönyvet, mert a háttérbe szorított Bogátiét nem számítva, sem egység, sem rendszer nem volt bennök, a legtöbb pedig gyalgó előadásánál, homályos értelménél, nehézkes verselésénél és vonatott, esetleg illetlen dallamánál fogva alkalmatlan volt templomi használatra. De talán mind e fogyatkozások nem készítették volna költői tevékenységre, ha külföldön lelkét meg nem hatják a Marot—Beza francia zsoldárainak német és latin fordításai és ha zenei érzékét el nem ragadják az ugyancsak francia Goudimelnek sokkal fejlettebb melódiái. Vallásos érzése és műveltebb ízlése egyaránt parancsolta, hogy a magyar reformátusoknak egy új és teljes zsoldárkönyvet nyújtsanak, amely költői dikciójával és verselésével a legnagyobb magyar költő, Balassa nyomdokain járjon és amely dallamaival külföldi magaslalon álljon.

Igy született meg Szenci Molnár Albert zsoldárkönyve, amelynél nagyobb hatású művet alig ismerünk és amelyhez jelentőségre nézve csak a Károli-féle biblia fogható a magyar irodalom, nyelv, általában művelődés történetében. Szenci Molnár méltó tolmácsa lett Szent Dávid fenséges himnuszainak, kivált az Istenben vetett törhetetlen hitnek, a töredelmes bűnbánatnak találja meg az igaz szavát, az őszinte hangját; költői előadása, ha ódai szárnyalást ritkán vesz, a komoly méltóság színvonaláról sohasem száll le; verselése is, ha nem oly könnyed és nem olyan sűrűn rímelő, mint Balassáé, változatos és a bár idegen, de hangzatos dallamokhoz illeszkedő. — Nem csoda, hogy e zsoldárok csakhamar meghódították a magyar protestánsokat. Egy kevés ideig ugyan még küzdeniök kellett a régi fordításokkal, a megszokott nótákkal, a hagyományhoz ragaszkodó egyházi emberek makacsságával, de lassankint győzelmeskednek ez akadályokon s mikor csatlakoznak a biblia kiadásához (1608, 1612) és kivált mikor helyet foglalnak a Gönczi-féle énekeskönyvben (1635), attól fogva uralmuk, mondhatni egyeduralmuk biztosítva van; még a XVII. század folyamán 25-ször jelennek meg, azontúl pedig szinte felsorolhatatlan számú kiadásokban forognak közkezen, századokon át szállva a templomokból az ég felé, százezrek, sőt milliók szívét

töltve be vallásos megnyugvással és isteni vigasszal. Az idők folyamán némi változáson és megújhadáson át-átmentek, de velejökben máig megmaradtak, mert újabban tervezett átköltésük, új énekekkel való helyettesítésük nem sikerült. — Nem kevésbé mély nyomokat hagytak e zsoldárok nyelvünkön és verselésünkön; számos szó, szólás, fordulat kelt belőlük szárnyra, a magyar költészet, kivált a vallásos, hosszú ideig és számtalan esetben utánozta Szenci Molnár rímeit, verssorait és strófaszerkezeteit.

A magyar lélek nemes táplálói, a magyar nyelv és verselés kedvező formálói között egyik első hely illeti meg Szenci Molnár Albertet.

Orosz István.

(1851—1913.)

Erős akarat, metsző ész, lankadatlan munkakedv és erő, hideg fej, meleg szív, arany kedély, vas kéz, — mindez együtt volt Orosz István.

Mi, akik közvetlen közelében éltünk és láttuk munkálkodását, bámultuk munkaerejét, irigyeltük munkakedvét s mikor letette a vezéri pálcát, azt hittük, hogy hosszú éveken keresztül fogja még élvezni a megérdemelt nyugalmat. Nem így történt! a hosszú és boldog nyugalom helyett hosszú szenvedés jutott osztályrészül, de még a halállal szemben is következetes maradt önmagához — nem könnyen engedte magát legyőzetni.

Fájt látnunk, mint pusztul lassacskán egészsége, mint tompul közismert egyéni hangja, hogy hagyja el mindinkább derült kedélye, mint ritkulnak magas feszültségű szellemessége áramának kápráztató szikrái és perzselő, de sohasem gyilkoló villámai. Orosz István szájából, — mikor virágjában volt — az „igen“ is „nem“-nek csendült s most ide stova egy éve, a „nem“ is helybenhagyó „igen“-nek hallatszott.

Nem tudunk beletörődni a változhatatlanba. Szinte lehetlenségnek tartjuk, hogy Orosz István nincs többé az élők között és tehetetlen töprengésünkben megelevenedik elöttünk örökké tevékeny alakja. Az ő kollégiumnak nincs talán egyetlen egy fél tégladarabja sem, amelyről tudomása ne lett volna, hiszen a főiskolai kormányzat minden testületében kivette a munkából a részét. A közügyek mindig számíthattak önzetlen munkálkodására s amihez hozzáfogott, azt végre is hajtotta, mert a félmunkát nem ismerte. Munkálkodása legjava részét annak az intézetnek felvirágoztatására szentelte, amelynek igazgatására b. e. néhai Kovács Lajos halála után az egyházkerület bizalma elhívta. A debreceni ref. tanítóképző-intézet fejlődésének az volt a leglendületesebb korszaka, amely az ő nevéhez fűződik. Makacs kitartással és az apróbb sikertelenségek miatt el nem kedvtelenedve tudott kérni s a kérés jogcímeinek kitalálásában szinte kifogyhatatlan intencióval rendelkezett. A kollégiumi kis tanácsterem, — mint a közös tanári gyűlések színhelye — volt a szemtanúja annak a féltő gondoskodásnak, amellyel a tanítóképző-intézet érdekeit akár a teljes közös tanárral, akár egy pár emberrel szemben, ha szükség volt rá egymagában is körömszakadtig védte. Éles esze azonnal belátott a tetszetős külsejű indít-

ványok legsötétebb zugaiba s jaj volt annak az indítványoknak (de meg az indítványozónak is), ha valamelyik sötét zugban a tanítóképző-intézetre kedvezőtlen következményekkel járható mellékkörülményeket vett észre. Ilyenkor aztán vontatva induló beszéde neki szilajodott, ömlött belőle a sok komoly és megszívleendő érv, ha ez kevés volt, jött a szelid irónia, majd az éles gúny s ha sikerült meggyőznie az ellenfelet, a győzelem érdemét magától mindig elhárította.

Mint igazgató, a vezetése alatt működő testület tagjai közt a sablonos kartársi érzelmeken felül igazi testvéri érzületet tudott meghonosítani és fentartani. A képzedei tanárkar, mint egy harmonikus család, példányképe lehetett minden tanárkaroknak és ezt a testvéries szerető összetartást nem zavarhatta meg semmiféle külső körülmény. Félreértések elő sem fordulhattak; azt a bizonyos három lépés távoltságot, — amit legtöbb igazgató a testületi közszellem rovására nemcsak fentart, hanem ki is mélyít: ő nem tartotta az igazgatói állás nélkülözhetetlen díszének. Atyai jóbarátja volt minden kartársának, akiknek épen ezért leplezetlen őszinteséggel meg is mondott mindent, ami a nevelés-tanítás sikere szempontjából megmondandó volt és mi inteniói nemeségét megértve, még a súlyosabb észrevételeken keresztül is nagy szeretetét érezve, csak egy akaratot ismertünk — az övét.

Az okos szülők szigorú szeretetével vezette tanítványait is, akiknek a nap bármely percében, bármily munkája közben rendelkezésére állott. Mint erős akaratú ember, szolgálatába tudta állítani a harag külső jeleit is, amelyet akkor és olyan mértékben alkalmazott paedagogiai eszközként, amikor és amilyen mértékben szükségesnek látta; tanácsadója azonban a harag sohasem volt. Néha komolyabb kitörésektől tartottunk már egy-egy növendék korholása közben, s mikor a tanuló a kapott erkölcsi lecke zuhogó áradata alatt meggörnyedve eltávozott, a nehéz és súlyos csendet ő törte meg, ugyanazon emelkedett hangon folytatva most már a tréfás csipkelődést egyik-másik kartárral szemben. Kedves egyéniségének hatása alatt vidám kedvvel dolgozott tanár és tanítvány. Természetes módszere fényes eredményeinek egyetlen titka, hogy soha sem volt nagyképű.

Nehéz munkája után szellemi felzárkózását, a déli órákban baráta társaságában lelta meg. A város értelmiségének elitejét magában foglaló ezen teljesen demokrata szellemű társaságban az abszolutisztikus szellem egyedüli exponense volt, amely méltóságot a tréfát nemcsak értő, hanem kedvelő ember megnyerően kedves groteszkségével viselt. Feledhetetlenek maradnak azon percek, melyeket az ő társaságában töltöttünk. Szípkázó ötletei szinte kápráztattak bennünket és pajzán humorának arany sugarai sokszor oszlatták el lelkünkön a robotos élet ködét.

Ilyen szívű és ilyen kedélyű ember nem is lehetett más, mint jó családapa. Mint férj és mint apa, azok közé az Istentől megáldottak közé tartozott, akit szerető hitves és szerető, jó gyermekek vesznek körül és így a családi életnek csak a gyengéd melegét, az örömeit érezte. Megérte egyrésztben gyermekeinek boldogságát és örömét is, meglátta unokáit s előre látóan gondoskodott révpartra még nem jutott fiairól.

Ezt a szerető, szép, boldog családi kört, a meleg baráti társaságot, a kartársakat és tanítványokat borítja mélységes gyász halálozása miatt, s visszafojtott elérzékenyülésem csak egy távoli csendes „Isten veled”-del búcsúzhat Tőled, sokunk által szeretett kedves Pista bátyám...

Nagyvárad, 1913 augusztus 27.

Nagy Vilmos.

TANÜGY.

— **A Debreceni református főiskola** akadémiai (hittudományi, jogi és bölcsészeti) tanszakain a beiratkozás szeptember 8 első napjain történik. Igazolt akadály esetén az akadémiai rektor halasztást adhat. Az akadémiai hallgatók részére egészen új és modern internátus áll rendelkezésre, ahol tanári felügyelet mellett 180 hallgató kap teljes ellátást. Az internátusba jelentkezéseket évi 500 korona díj fizetése mellett még fogad el az *internátusi igazgató*.

Jótéteményben részesült akad. hallgatók.

I. *Internátusi jótéteményben.*

A) *Hittanhallgatók.*

100 koronás internátusi kedvezményben részesültek: Szombathy Imre 4. th., Nagy Jenő 4. é., Boruzs Lajos 4. é., Illés Sándor 4. é., Nagy Zoltán 4. é., Józsa László 4. é., Imre János 3. é., Pinkóczy Gusztáv 3. é., Szarka László 3. é., Balázs Győző 2. é., Ferenczy Károly 2. é., Kacskó János 2. é., Kiss Lajos 2. é., László Albert 1. é., Filep Gusztáv 1. é., Fehér Imre 1. é.

200 koronás kedvezményben: Tóth Ferenc 4. é., Gyöngyössi Gyula 4. é., Nagy Samu 4. é., Turi Sándor 3. é., Gyöngyössi Bálint 3. é., Ördögh Lajos 3. é., Kocsis József 2. é., Fekete Gusztáv 2. é., Veress Imre 2. é., Almássy Márton 1. é., Kovács Lajos 1. é.

300 koronás kedvezményben: Révész Lajos 4. é., Fehér Bertalan 4. é., Fazekas János 4. é., Ary Antal 4. é., Varga Ferenc 3. é., Szoboszlai Sándor 3. é., Fülöp Ferenc 3. é., Fodor József 3. é., Mogyorós József 3. é., Kulcsár Dezső 2. é., Köblös István 2. é., Szabó András 2. é., Szabadfi Elek 1. é., Porzsolc Ferenc 1. é., Sándor Mózes 1. é., Simon Zsigmond 1. é., Papp Kálmán 1. é., Dobrosy Zoltán 1. é., Kiss Gusztáv 1. é., Törös István 1. é.

400 koronás kedvezményben: Benedek József 4. é., Sándor Pál 3. é., Széles Károly 4. é., Nemes István 3. é., Szombathi Dániel 3. é., Rácz Géza 3. é., Szaplonczay Bertalan 2. é., Bakó Ödön 2. é., Mogyorós Sándor 2. é., Szabó Gyula 2. é., Törös Sándor 2. é., Szathmáry Lajos 1. é.

500 koronás internátusi helyre felvétettek: T. Kiss Sándor 3. é., Nehéz István 3. é., Nagy A. Zoltán 3. é., Gönczy Sándor 3. é., Andó Ferenc 2. é., Módos Sámuel 1. é., Szaniszló János 1. é., Balogh Gerő 1. é., Keresztes Gyula 1. é., Szabó Gerő 1. é., Szabó István 1. é., Veress László 1. é.

B) *Joghallgatók:*

100 kor. internátusi kedv.: Csuray Károly 3. é., Délczeg Imre 3. é., Hadadi Imre 2. é., Parajkó János 1. é.

200 kor. kedv. : Osváth László 4. é., Nagy Imre 4. é., Katona Mihály 4. é., Péntes Antal 2. é., Mártha József 2. é., Hegedüs Bertalan 2. é., Okos István 1. é., Bécsi Dezső 1. é., Kiss Lajos 1. é.

300 kor. kedv. : Földváry Sándor 4. é., Jets J. Dezső 3. é., Végh József 3. é., Csóka Jenő 2. é., Frank Béla 2. é., Gyenge Miklós 2. é., Kiss Elemér 3. é., Fekete Gábor 2. é., Kiss Ernő 2. é., Kiss Károly 2. é., Balassa Gyula 1. é., Barcsai Károly 1. é., Csetri Lajos 1. é., Kovács Lajos 1. é., Pokoly József 1. é., Szabados Ede 1. é., Szabó József 1. é., Zoltány Árpád 1. é., Szöts Géza 1. é., Nagy Kálmán 2. é.

400 kor. intern. kedv. : Bányai József 4. é., Baló Gyula 3. é., Baborszky Antal 3. é., Magay Imre 3. é., Miklósy Géza 3. é., Szokolay István 2. é., Mészáros Károly 2. é., Csákay Albert 1. é., Bakó Pál 1. é., Balla Ferenc 1. é., Halmágyi Ferenc 1. é., Barsay Gergely 1. é., Csath Ferenc 1. é., Gál Sándor 1. é., Ivánka Zsigmond 1. é., Seress Lajos 1. é., Vásárhelyi Lőrinc 1. é., Virág Sándor 1. é.

500 kor. intern. hány : Dávid Ferenc 4. é., Kopsák Béla 3. é., Kormelyen Sándor 2. é., Maller Ferenc 2. é., Bodó Károly 2. é., Imre Sándor 2. é., Vindai Kuales Hugó 1. é., Garass István 1. é., Költő László 1. é., Miskolczy László 1. é., Petricu József 1. é., Bencze János 1. é.

C) Bölcsészethallgatók :

100 kor. int. helyre felv. : Péterffi László 4. é., Pátthy Ferenc 2. é., Hüse Sándor 1. é., Molnár András 1. é.

200 kor. int. helyre felv. : Tokaji Lajos 3. é., Gyurkó László 1. é., Jégh Gyula 1. é., Rátkay Károly 1. é.

300 kor. int. helyre felv. : Jancsik Mihály 4. é., Soós Tamás 4. é., Béres Benő 3. é., Bartha Károly (Czucz—Kádas-alap) 3. é., Fehér Gábor 3. é., Kiss Ernő 3. é., R. Kiss Károly (Czucz—Kádas-alap) 3. é., Ligeti Imre 3. é., Balázs Vilmos (Czucz—Kádas-alap) 3. é., Óváry Zoltán 3. é., Kovács Antal 2. é., Fejes Andor 1. é., Magi Lajos 1. é.

400 kor. int. kedv. : Ormós József 3. é. (Czucz—Kádas-alap), Oláh Sándor 3. é., Duzs Gergely 3. é., Ruzsás Dezső 1. é., Szabó Jenő 1. é., Vára Lajos (Czucz—Kádas-alap) 1. é., Farkas Samu 1. é.

500 kor. int. helyre felv. : Hegedüs János 1. é., Makó Jenő 1. é., Hadházy Ferenc 2. é.

II. Tandíjkedvezményben részesültek :

A) Hittanhallgatók :

Tandíjmentesek : Varga Zoltán 4. é., Kovács Elek 4. é., Török József 3. é.

$\frac{1}{4}$ tandíjat fizetnek : Nagy Jenő 4. é., Illés Sándor 4. é., Józsa László 4. é., Nagy Zoltán 4. é., Kiss Lajos 2. é., Nagy Samu 4. é., Fekete Gusztáv 2. é., Veress Imre 2. é., Almássy Márton 1. é., Kovács Lajos 1. é., Mogyorós József 3. é., Kulcsár Dezső 2. é., Dobrosy Zoltán 1. é., Kiss Gusztáv 1. é., Szaplóczay Bertalan 2. é., Mogyorós Sándor 2. é., Törös Sándor 1. é., Szathmáry Lajos 1. é., Gönczy Sándor 3. é., Kósa Béla 2. é., Márton Sándor 4. é., Csüry István 4. é., Erdélyi Sándor 3. é., Kelemen Gyula 2. é.

B) Joghallgatók :

Tandíjmentesek : Csuray Károly 3. é., Ferenczy Ferenc 2. é., Hadadi Imre 2. é., Orosz István 2. é.,

Parajkó János 1. é., Okos István 1. é., Orosz Árpád 1. é., Nagy Zsigmond 1. é.

$\frac{1}{4}$ tandíjat fizetnek : Délczeg Imre 3. é., Osváth László 4. é., Nagy Imre 4. é., Katona Mihály 4. é., Péntes Antal 2. é., Mártha József 2. é., Hegedüs Bertalan 2. é., Bécsi Dezső 1. é., Jets J. Dezső 3. é., Kiss Elemér 3. é., Pokoly József 1. é., Szabados Ede 1. é., Szöts Géza 1. é., Liedermann József 4. é., Kovács Béla 4. é., Baranyai Horváth Sándor 2. é., Tóth János 1. é.

$\frac{1}{2}$ tandíjat fizetnek : Földváry Sándor 4. é., Végh József 3. é., Csóka Jenő 2. é., Frank Béla 2. é., Gyenge Miklós 2. é., Balassa Gyula 1. é., Barsay Károly 1. é., Csákay Albert 1. é., Csetri Lajos 1. é., Szabó József 1. éves, Halmágyi Ferenc 1. éves, Margócsy Géza 3. é., Garoiu István 2. éves, Horváth Gyula 2. é., Karsai Jenő 1. é., Széky László 1. é., G. Szabó Gábor 1. é., Bara József 1. é.

C) Bölcsészethallgatók :

Tandíjmentesek : Molnár András 1. bh., Gyurkó László 1. é., Rátkay Károly 1. é., Váry Lajos 1. é.

240 koronás tápintézetű díjat fizetnek : Elekes Gyula 4. é., Tisza Sándor 2. é., Kósa Béla 2. éves.

— **Meghívó** a debreceni református kollégium tanévnyitási ünnepére. 1913 szeptember 9. A) Istentisztelet a nagytemplomban, kezdődik d. e. 10 órakor. 1. Óh nagy Isten... (Zwissig.) Főiskolai ének. 2. Fennálló ének. 37. dicséret 1. vers. (Jövel Szentlélek Uristen.) 3. Gyülekezeti ének. 37. dicséret 2., 3. vers. 4. Imádság. Kiss Ferenc theologiai tanár. 5. 3-ik dicséret 2. vers a LXV. zsoltár dallamára (férfi karra átírta id. Sz. Nagy Károly). Főiskolai ének. 6. Gyülekezeti ének. 179. dicséret 10. vers. B) Tanévnyitási a kollégium dísztermében, az istentisztelet után. 1. Hazánk (Török). Főiskolai ének. 2. Rektori székfoglaló. Dr. Kun Béla jogtanár, ez évi rektor. 3. Az egyházkerületi elnökség, hatóságok, tanári karok üdvözlése. 4. C. zsoltár. (Férfi karra átírta Mácsai.) Főiskolai ének. Erre az ünnepre t. családjával együtt tisztelettel meghívom. A kollégium rektora.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Báró Eötvös József.** Augusztus 23-án volt báró Eötvös József születésének száz éves évfordulója. Ez alkalmat mi is felhasználjuk arra, hogy a magyar állam kiépítésének, a magyar állami közoktatás megteremtőjének, a nagy írónak emlékezetét felújítsuk és ünnepeljük. A nagy lélek és nagy szellem előtt hódolattal, de egyébként meglehetősen fájó érzelmekkel ünnepelünk. És e fájó érzelmeket nem a múlt okozza. Mi magyar kálvinisták ő tőle vettük a 48./XX. megvalósítására az első államsegélyt, de ő ellenében kellett a 67. utáni új világban iskolai autonómiánknek védelmére kiállani. A védelem nem sikerült. A nagy

Révész Imre óriási tehetsége ugyan megvédte egy kevés időre az autonómiát és új utat jelölt a jövőre nézve; de nem gátolhatta meg az államsegély elvét, vele az államnak iskolai ügyeinkbe való beavatkozását és a lassan megkezdődő államosítást. Ehez az egész protestáns egyháznak erőfeszítése és teljesen új berendezkedése lett volna szükséges. Nagyobb önfeláldozás, nagyobb önzetlenség. Lassan-lassan úrrá lett az állam és államosítás minden ponton az előtérbe lépett. Megbarátkoztunk ezzel a közszükséggel mi is, sőt lassan-lassan mi állottunk oda a teljes államosítást követelő felvilágosodott magyar közvélemény élére. Ugy is látszott, hogy a nagy egyházipolitikai reformokkal ennek is elérkezett az ideje. Még később is reménykedtünk abban, hogy a magyar állam egységes közoktatási szervezetének alkotmánya kiépülend s a felekezetek, osztályok, nemzetiségek szerinti tagoltság megszűnik. Nem ez történt. Gróf Apponyi Albert idejében az Eötvös-féle programot feladták vagy meghamisították s most már az állam részéről biztatják a felekezeteket, a nemzetiségeket, hogy iskoláikat fentartsák. Hát az Eötvös radikális eszméivel, a központositással, a megyék átszervezésével mi lesz? Erősödtünk a szét húzó érzelmekben, megnövekedtek nálunk a centrifugális erők és a megye társadalmilag elmaradtabb, tehetetlenebb, mint valaha; politikailag pedig hatalmasabb mint valaha. Ime ez az oka annak, hogy midőn báró Eötvös születésének 100 éves évfordulóját ünnepeljük, lelkünket valami borongó fájdalom hatja át. Midőn itt élt, csak a költőt szerettük benne s a nagy művelt lelket, az államférfiút, a reformátort nem értettük meg. Most már jórészt mind táborában vagyunk, de most meg az idők változtak meg teljesen. De eljő a kor, amelyben minden ellentétek kiegyenlítődnek s Eötvös eszméi megvalósulnak. Emléke most is tisztább lánggal lobog szíveinkben és lobogni is fog, míg az ezüst Dunának nagy tükrén egy honfi szem pihen...

— **A búcsúzó Pál** szavain (Ap. Csel. XX. rész.) építette fel kiköszönő beszédét *Kiss Ferenc*, a püspökladányiak országos hírű volt lelkipásztor, midőn augusztus 3-án isten hozzádot mondott 13 évi működés után gyülekezetének. Zsúfolásig töltötte meg a templomot Püspökladány közönsége felekezeti különbség nélkül. És nem volt szív, amelyikbe bele ne markoltak volna ennek az óriási tevékenységű papnak búcsúszavai. Ráült minden lélekre annak az időszaknak kényszerítő emléke, amely alatt *Kiss Ferenc* a püspökladányi közönség körében, a közügyért örökös munkában égett s a szíveket valóssággal befellegezte az utolsó kézszerítés, az elválás. A pillák visszatarthatatlanul pergő gyöngye hirdette, hogy ezt a közönséget egy nagy lélek készül elhagyni.

Ha azt kérdezzük, hogy *Kiss Ferencnek* a szíve, az agya, vagy a munkabírása volt-e nagyobb? — alkotásai igazolják előttünk azt, hogy ezek csodálatos harmóniájával volt képes ő korszakot alkotóvá tenni püspökladányi működését. Megérezte a szerető szíve, hogy mire volt szüksége a népnek, mély elméje igazította el a tervezés sokszor szövevényes útain és bámulatos munkabírása tette lehetővé céljai, szándéka megvalósítását. Ezért tudta ezer jelét állítani itteni pályafutásának. Valósággal teleszórtta ezt a földet, ezt a határt nagy lelke meleg darabjaival, áldozatos élete beszélő bizonyosságaival. Ezért búcsúztak tőle olyan érzékenyen, ezért zarándokoltak házához egyesek és testületek az alatt a három hét alatt, amit kibúcsúzó beszéde elhangzása után még itt töltött, ezért határozta a presbiterium is aranykönyvébe iktatni számokban nem értékelhető tevékenységét; ezért kísérte távozását annyi fájó sóhaj, annyi áldó imádság, ezért reszkettünk össze, mikor vele s esaládjával elrobogtak a kocsik. Nyögött a rög, még a pornak is fájt, hogy itt hagyta *Kiss Ferenc*.

— **Legyen-e Debrecenben Csokonai-tér?** A Csokonai-kör beadványt intézett a városi tanácshoz, hogy a Csokonai-szobor környezete neveztesse el Csokonai-térnek. A beadványt teljes szövegében itt közöljük: „Tekintetes Városi Tanács! A debreceni Csokonai-kör nevében tisztelettel azon kérdést intézzük a tekintetes tanácshoz, méltóztassék a Csokonai-szobor körüli utcáreszket Csokonai-térnek elnevezni. Városunk művelt társadalmában, de a Debrecen látogató idegenek között is gyakran szóba került, sőt panaszul szolgált, hogy Csokonai Vitéz Mihály, a régi magyar irodalomnak egyik legkimagaslóbb nagysága, városunknak örök dicsősége nincs méltó módon megörökítve a város utca- és térnevei által. Egy harmadrangú utca viseli a nevét, egy olyan utca, amely a költő életével és írói pályájával alig kapcsolható össze és amelynek lakói közül a legkevesebben érzik át Csokonai költői nagyságát. Most, hogy a Csokonai-szobor körülötti terület rendezés alatt áll, szinte magától kínálkozik az a gondolat, hogy a méltóan rendezett teret méltó név is díszítse. Ezt az új elnevezést annál bátrabban merjük ajánlani, mert a mostani név, az *Egyháztér* több egymástól független területre vonatkozik s a tájékozást inkább zavarja, mint elősegíti, de azonkívül természetes dolog, hogy a szobor adjon nevet a körülötte levő térnek, amint azt a fővárosi példák: *Petőfi-tér*, *Eötvös-tér*, *József-tér*, bizonyítják. Abban a reményben, hogy a tekintetes tanács készséggel fogja előmozdítani ily egyszerű és természetes módon a Csokonai-kultuszt, megújítjuk kérésünket és maradunk a tekintetes városi tanács iránti kiváló tisztelettel Debrecenben, 1913 augusztus 29. *Géresi Kálmán*, a

Csokonai-kör elnöke, *Kardos Albert*, a Csokonai-kör titkára.

— **Csiky Lajos beteg.** A debreceni theol. akad. messze földön ismert nevű tanára s a debreceni társadalom népszerű alakja, a gyakorlati lelkész-tan egyik professzora nt. Csiky Lajos beteg. Ezért tárgyait a lelkészképességi vizsgálatokon nt. Kiss Ferenc, a 2-ik gyakorlati tanszék tanára vette át, ki arról kívánja tájékoztatni a vizsgára jelentkezőket, hogy a lelkészképességi szigorú vizsgálaton a nt. Csiky Lajos előadásairól kiadott studiumok alapján kérdez és teljes készülséget kíván. (Midőn e hirt olvasóinkkal tudatjuk, a beteg kollegának mielőbbi gyógyulást s tiszteletes atyafiaknak jó successust kívánunk.)

— **Gyászrovat.** Özv. Gonda Balázné, néhai Gonda Balázs berceli református lelkész özvegye 80 éves korában Paszabon elhunyt. A köztiszteletben álló úri asszony hűlt tetemét nagy részvét mellett kedden délután temették el Tiszabercelen néhai férje és öt gyermeke mellé. A boldogult felett Andrassy Kálmán Paszabon, Tiszabercelen a sírnál pedig Koncz József mondtak megható beszédeket.

— **Tánc az orgonáért.** Sarkadról jelentik, hogy a jövő hó elején a sarkadi református egyház az orgona alap javára népünnepélyt rendez. A műsor keretében kabaréelőadást is tervez a rendezőség.

— **Járvány Panyolán.** Roncsoló toroklob pusztít Panyola községben. Ennek a szegény, agyongyötört községnek — úgy látszik — még mindig nem elégette meg szenvedéseit a sors. Már második éve, hogy termését és házait elpusztította a többszörös árvíz és most meg járvány is pusztítja lakosságát.

— **Biblia-árúsítókra van szükség!** A Skót Nemzet Biblia-Társulat néhány kolportóri állása megüresedett. Olyan fiatalemberekre van szükség, kik szeretik Jézus Krisztust és az emberi lelkeket. Kéretnek azok, kik ez Istenért való munkába beállani akarnak, adják be kérvényeiket azonnal Webster James lelkészhez Budapest, VI. Vörösmarty-u. 49. sz. hozzácsatolva korukról, családi állapotukról szóló bizonyítványt és arról, hogy milyen nyelven beszélnek, mi mostani foglalkozásuk, melyik vallásfelekezethez tartoznak és hogy miért óhajtanának kolportőrök lenni. Október 31. után érkező ajánlatokat nem vesszük tekintetbe.

— **Halálozás.** Fájó részvételt vettük és adjuk a következő gyászlevelet Hajdú Ambrus volt kiskolcsi tanító haláláról: A vigasztalhatatlan szív legmélyebb fájdalomával tudatjuk a forrón szeretett férjnek, a gyermekeit rajongásig szerető édes jó apának Hajdu Ambrus nyug. ref. tanítónak, folyó hó 29-én, éjjel 12 órakor, életének 53-ik évében történt váratlan elhunytát. Szatmárhegy, 1913 aug. hó 21. Béke lengjen drága hamvai felett! „Az igaznak emlékezete áldott“. Hajdu Ambrusné Nagy Erzsébet özvegye. Árpád, Ambrus, Zoltán, Erzsike gyermekei.

— **Tíz éves jubileum.** A perth amboyi magyar református gyülekezet az 1913. év augusztus havának 30-ik napján fentállásának tízéves fordulóját fogja megélni s ennek emlékére szeptember 1-én hálásan és örömmel ünnepel. Az elmúlt tíz esztendő lefolyása alatt végzett alapvető, fáradságos és küzdelmes, de küzdelmeiben is dicsőséges és áldásos egyházi munkát fogja maga előtt látni e lapokon a szíves olvasó. Hadd álljon mindenki előtt, mint a magyar fajszeretet és vallásos buzgóság megnyilatkozása egyházunk első évtizedének nagy munkája. Örök emlékezetnek okáért legyenek említve az Isten oltára körül forgoló munkások nevei. Aki egy fillérrel, szívének egyetlen dobbanásával hozzájárult a mai siker eléréséhez, annak lelkét töltse be az az édes tudat, hogy az áldozat nem volt hiábavaló. A közönyösek pedig merítsenek erőt az egyházfentartók hűségéből, hogy ők is hasonlóképen cselekedjenek. Mindenekfelett pedig az apostollal szóljunk ekképen: „Áldott legyen az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, aki megáldott minket minden lelki áldással a Krisztusban“. (Ef. 1., 3.) Mert érezzük mi is a zsoltáriró szavainak igazságát: „Hatalmas dolgokat cselekedett az Ur mivelünk, azért vígadunk. Akik vetnek nagy könyhullatással, nagy örömmel aratnak“. (126. zsoltár 3., 5.)

— **Rövid vallásos ismeretek és imádságok** főként a rendes tantervszerű hitoktatásban nem részesíthető református növendékek és felnőttek számára. Irta Csák Aladár vésztői református lelképásztor. Ára 40 fillér. Megrendelhető özv. Csák Aladárnénál Nagyvárad, Szilágyi Dezső-utca 23. A füzet a tanuló legközvetlenebb környezetéből indul ki, hogy bibliai ismertetése után a keresztyén erkölcsstan alapelveihez juttassa el. A történelmi fejezeteket a különböző val-

Patóságilag engedélyezett végeladás.

A rossz viszonyok miatt

ELÜCK EDE cipő, kalap és férfidivat üzlete teljesen feloszlik.

ELÜCK EDE Piac-utca 22. szám Debreceni Első Takarékpénztár palotájában.

Férfi, női és gyermek cipők, kalap, fehérenemű és mindennemű férfi divat cikkek **minden elfogadható áron** kiárusítatnak. — Üzlet és kirakat berendezések, ugyszintén villany-lüszterek eladó. ****

lások és felekezetek ismertetése kezdi, ezt követi az egyháztörténet vázolója s bezárja a magyar református egyházszerkezet rajzolója. Imádságok és az apostoli hitformák és tiz parancsolatot tartalmazó függelék alkotják a kis könyv utolsó fejezetét. A népszerű és közérthető nyelven írt tankönyv nemcsak azt érdemelte ki, hogy második kiadást érjen, hanem azt is megérdemli, hogy az érdekelt körök felkarolják.

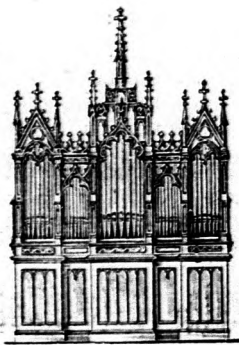
— **A magyar állam segélyében** városunkban egyedül részesülő „Debreczeni Zenede“, melyet Debrecen szab. kir. város a folyó tanévtől kezdve kezelésébe vett át, 52-dik tanévet kezd meg. Beiratkozhatni a vár-utcai palotájának bejárata melletti bolt-helyiségekben délelőtt 10—1 óráig. A zenetanintézet oktatást nyújt a kezdő foktól kezdve a művészi kiképzésig. Tanítási módszere és tanterve szorosán beilleszkedik az orsz. m., továbbá a kamara-zenei, ének- és zenekari készítő tanfolyama. A főtanszakok tandíjai az összes zeneiskolák díjai között a legjutányosabbak. A melléktanfolyamok — összhangzat, szavalat, zenetörténet — hallgatása, továbbá a kamara-zenei, ének- és zenekari, valamint gyermek-énekari gyakorlat teljesen ingyenes. Az épület második emeletének fölépítése annyira előre haladt, hogy a tanítás e hó második felében megkezdhető lesz. Bármely irányban készséggel nyújt felvilágosítást az igazgatóság.

— **Meghívó.** A *bótrágyi* református egyház újonnan épült templomát és orgonáját főtiszteletű és méltóságos dr. Baltazár Dezső püspök úr 1913 szept. 14-én fogja ünnepélyesen felszentelni. Az ünnep sorrendje: I. Főtiszt. és mélt. püspök úr a Debrecenből szeptember 14-én reggel 2 óra 54 perckor Királyháza felé induló vonattal reggel 9 óra 08 perckor érkezik Beregszászba, hol dr. Gulácsy István alispán úr a vármegye részéről üdvözölni fogja. Püspök úr óméltósága kíséretével Bótrágyra d. e. 9 óra 39 perckor érkezik, hol Péchy Szabolcs úr, a mezőkaszonyi járás főszolgabírája, a templom előtt nagytiszteletű Sütő Kálmán esperes úr és a lelkészi lakon Tóth József helybeli lelkész fogja üdvözölni. II. Ünnepélyes istentisztelet 10 órakor. Szentelési ima. Mondja főtiszt. és mélt. dr. Baltazár Dezső püspök úr. Alkalmi egyházi beszéd. Tartja Szentimrey József dereceni lelkész és egyházmegyei tanácsbíró. Keresztelési beszéd.

Tartja Mizsák Péter beregsomi lelkész és e. m. tanácsbíró. Úrvacsorai agenda. Mondja Seres Ábrahám barabási lelkész, e. m. közpénztárnok. Úrvacsora utáni beszéd. Tartja Szendrei István mezőkaszonyi lelkész. Esketési beszéd. Tartja Csövek János zápszonyi lelkész. Az új templomba be nem fért gyülekeznek az új templomtéren Szabó Károly nagybégányi lelkész tart teljes istentiszteletet. III. Istentisztelet után püspök úr Ó méltósága küldöttségeket fogad a lelkész lakon. Délután két órakor közebed a református iskolában. Egy teríték ára 4 korona. A rendezőbizottság tisztelettel kéri a közebeden résztvenni akaró vendégeket, hogy a küldött levelezőlap kitöltése és visszaküldése mellett szeptember 8-ig bezárólag közölni szíveskedjenek a rendezőbizottsággal, hogy a közebeden részt ohajtanak-e venni és hány taggal? A táncmulatság két helyen leend. Az úri vendégek részére a református iskolában. Beléptijegy 2 korona, családjegy 5 korona. A polgárság részére a panyolai 12 tagból álló fúvózenekar közreműködése mellett. Személyjegy 1 korona, családjegy 3 korona. Elszállásolásról és fogatokról gondoskodunk. Felülfizetések köszönettel fogadtatnak és hirlapilag nyugtáztatnak. *A ref. egyháztanács.*

— **Földrajzi alapismeretek** az elemi harmadik osztály számára. Írta *Zeke Dániel* törökszentmiklósi református tanító. E mű használata megkönnyíti úgy a tanító, mint a tanítvány munkáját, a tanítót a sok beszédetől megkíméli s a tanuláshoz eredményt a gyermek felfogásához alkalmazott rövid és magyaros stílusával nagyban előmozdítja. A könyv 1., 2. és 4. része az ország bármely iskolájában sikerrel használható, 3-ik része mintát ad a járás és megye földrajzának mikénti tanítására, bevezetésében pedig bemutat egy iskolai sétát és egy iskolai kirándulást, amit más hasonló könyvekben még nem láttunk. E művet egyházkerületünk 795—1912. III. szám alatt engedélyezte, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr pedig 97,826—1913. szám alatt. A könyv nyomása, külső kiállítása is tiszta és izléses, a gyermek olvasási képességét nagyban elősegíti. Ára 50 fillér. Kapható Kongorác János könyvkereskedőseben Törökszentmiklóson. (Jász-Nagykun-Szolnok megye.)

— **Felhívás.** A belügyminiszterium 91,585—913. szám alatt való engedélye alapján. 254—1913. sz. A bunyaszekszárdi kicsiny egyház kérelmét a jóté-

Alulírottak a legmélyebb tisztelettel bátorodunk a Nagytiszteletű lelkész és kántortanító urakat értesíteni, hogy a pécsi Angster S. és Fia, orgona- és harmonium-készítő cégtől megválva, ismét Egerbe, önálló működésre térünk vissza. Ajánljuk a legújabb légnyomatu pneumatikus esőrendszer szerint épült orgonák készítésére. Mindenemü orgonák átalakítását, javítást és hangolását mérsékelt árban és lelkiismeretes pontossággal teljesítünk. Orgonák jókarban tartását az ország bármely részében elvállaljuk. Teljes tisztelettel

Cseh István és Fia

orgona- és harmonium-készítők

Egerben,

Kovács János-utca
19. szám, saját ház.

konny szívű adakozók jóindulatába melegen ajánlom. Debrecen, 1913 január 22-én. Dr. *Baltazár Dezső* s. k. püspök. — 1816—1913. sz. A bunyaszekszárdi egyház féltve őrzött kis szigete a magyarságnak és a reformátusságnak ott lenni a nemzetiségek és felekezetek tengerében. Egyszerű, szegény hívei nagy buzgósággal igyekeznek betölteni nemes hivatásukat. Méltán várhatják és kérhetem én is számokra egyházaink és híveink segítő szeretetének adományait, mint nekik a nehéz küzdelmek közt erőt adó és „Istennek kedve és kellemes áldozatot“. Szentés, 1913 augusztus 5. *Futó Zoltán* s. k., békésbányai esperes. — *Édes testvéreink a magyarságban!* Krassószörény vármegye oláh falvai, községei és városai közé ékelt egy árva kis magyar falu szól hozzátok szeretettel és bizalommal. Az első kérése az: olvassátok el ezt a néhány sor írást, melyben őszintén, férfias komolysággal és erős bizalommal kér! Bunyaszekszárd ez a kis falu, hol 80 magyar család él. 1866-ban települtünk Tolna vármegyéből ide. Magyar reformátusok voltunk, mikor itt az első évben erdőket irtottunk nekifeszült izommal s jobb jövőnkbe vetett bizodalommal, mikor Isten dicsőségére fából és sárból kis templomot építettünk a magunk teremtette falucska közepén. Magyar reformátusok vagyunk ma, 46 év után is, mikor a dombokat szántogatjuk s omladozó, düledező templomunkba járunk imádni az Urat. Azóta az 50 családból 80 család lett már; itt született magyar gyermekek a mi szép, magyar beszédünkkel kacagják be az erdőt, a dombot s égre szálló daluk, imádságuk és zsoltáros énekük büszkén hirdeti, hogy ez a föld itt magyar föld. És míg boldog örömmel nézünk mi nagyapák a dalos gyermekekre, a kacárászó unokákra, mert tudjuk, ők itt 10—20 falu határában a jövőndő magyarjai: borongó búsulással fordulnak veszendő templomocskánk falai felé! Hogy építsünk mi szegény, 5—10 hold földet turó emberek új templomot nekik?! Oh mi megadunk mindent hozzá, ami a mi szegénységünkben telik, de ha nem jönnek segítségünkre filléreikkel, akik testvéreink a magyarságban és a reformációban, legfeljebb rozoga templo-

munkat tatarozhatjuk újra és újra, mely előbb-utóbb mégis összedől s maga alá temeti a magyar imádságot és a magyar zsoltárt! Kérünk tehát szeretettel kicsinyt és nagyot, fiatal és öreget, asszonyt és férfit, fordítsa felénk szeretetét s gyűjtsön vagy adjon egy-két fillért a bunyaszekszárdi magyar reformátusok templomára, „mert ha a készség meg van, a szerint kedves az, amiye kinek-kinek van“. (II. Kor. 8. sz.) Lehetetlen, hogy árván veszni hagyjanak bennünket itt az oláhság veszedelmes gyűrűjében. Mi nem kincstári telepeselek vagyunk. Alig van részünk az állam atyai támogatásában. Most is inkább fordulunk testvéreinkhez, kikről bizvást hisszük, hogy szerető és gyors segítséggel erős templomot építenek itt, melyben a református vallás szerint tanított Krisztus országát és a magyar hazához való rajongó ragaszkodást hirdetik ezután is. Külön is kérjük még a módosabb református egyházak, városok és községek komoly támogatását. Hisz ha már csak ők meghallgatnak bennünket, nem hiába nyitottuk fel az őszinte, komoly kérésre szánkat! Kérünk szeretettel a szegényebb egyházak filléreiből is, „mert a macedoniaik is nem fölöslegükből, hanem nagy szegénységükben adakoztak“. Az adományokat a gyűjtőivekkel együtt a bunyaszekszárdi református egyház címére (Bunyaszekszárd u. p. Marosberkes) kérjük küldeni s egyik fővárosi napilapban nyugtázzunk minden fillért. Az az elszámolás miatt abban a esetben is kérjük a gyűjtőivek visszaküldését, ha a gyűjtés eredménytelen volna. Még csak azt kérjük, hogy a gyűjtőiveket két hónapnál tovább senki se tartsa magánál, mert így megkíméli szegény egyházunkat a felszólítással járó postaköltségektől! Adjatok! Bármily csekély adományt köszönettel veszünk. „Kiki, mint eltökélte szívében, nem szomorúságból vagy kénytelenségből, mert a jó kedvű adakozót szereti az Ur!“ (II. Kor. 9.7) Bunyaszekszárd, 1913. évben. Testvéri szeretettel *Szigeti János* gondnok, *Gyökössy József* lelkész.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.

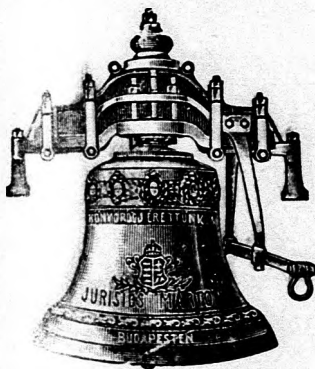
Munkatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

Jurisics Márton

fuvó-, szerszám-, harangöntőde- és felszerelő gyár

Budapest, VI. ker. Rózsa; utca 51/53 szám.

Szállítok tiszta tömör érees hangú harangokat, Pozdech-féle forgatható öntöttvas koronával szerelve. Elvállalom kikopott csapoknak, csapágyaknak javítását. Készítek, fuvókat, kovács-tűzhelyeket, emelő-csigafejeket, láncos és csavaros csigákat, furógépeket, ülőt, satut, s minden e szakba vágó munkát. Mindenemű gépmunkát készítek rajz vagy méret után. Jutányos árak, pontos és tisztességes kiszolgálás. Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Pályázati hirdetés.

A piskolti református egyház pályázatot hirdet az üresedésben levő leánytanítói állásra. Javadalom 100 korona az egyház pénztárából. Állami kiegészítés a tanítót megillető fizetésfokozat szerint Megfelelő lakás kerttel. Kötelessége: I—VI. oszt. leányokat, esetleg ismétlőiskolát vezetni. Pályázhatnak okleveles tanítók és tanítónők. Személyesen megjelenők előnyben részesülnek. Pályázati kérvények alantírott iskolaszéki elnökhöz küldendők Piskoltra folyó hó 14-ig. Állás azonnal elfoglalandó.

Ablonezy József,
református lelkész.

Különösen templomfestéseknél felhívjuk olvasóink figyelmét *Schuller* vállalatára Debrecen, Simonffy-utca 25. sz. Telefon 806. Költségvetés díjtalan.

Pályázat

az ör vendi református kántortanítói állásra.
Javadalom: 1. 538 kor. tandíjpótló államsegély. 2. 888 kor. az egyház pénztárából havi előleges részletekben. 3. 200 kor. ismétlősök oktatásáért a községtől. 4. 20 véka buza a községtől, évnegyedi részletekben kiszolgáltatva. 5. Faiskola kezeléséért a községtől körülbelül 60 kor. 6. Megfelelő stóla. 7. Erdő- és legelő illetőségből 8 jog. 8. Természetben megfelelő lakás és kert. — Kötelesség: 1. III—VI. oszt. vegyes iskola tanítása. 2. Ismétlősök oktatása szerdán és szombaton délután. 3. Kántori teendők ellátása és ifjúsági énekkar vezetése. 4.

Kanonikus órákon, valamint lelkész akadályoztatása esetén istenitisztelet végzése és a konfirmálandók oktatása. Pályázati kérvények alulírotthoz szept. hó 14-ig adandók be. Választás szept. 14-én délután 3 órakor. Az állás választás után azonnal elfoglalandó. Orgonázásban jártasok előnyben részesülnek. Ör vend (Bihar m.), 1913 szept. 1.

Biró Ferenc,
reform. lelkész.

Csere. A nagyszalontai egyházmegyén kívül bármely más egyházmegyebeli lelkésszel cserélni óhajtok. Fizetésem a következő:

1. Lakás természetben javítással és tisztogatással. 2. 10 hold évi haszonbérlete 200.—. 3. Irodai átalány 80.—. 4. Áll. lelk. fizetékiegészítés 834.14. 5. Stóla 100.—. 6. Lelk. fizetés havonként előre 600.—. 7. Hitoktatási díj helyben 120.—. 8. Hitoktatási díj Seprösön 80.—. Összesen 2014.14. Csermő, 1913 aug. 29. *Bodnár Lajos*, református lelkész. U. i. Van áll. isk. Szép lakás, úri-kaszinó, vasut állomás, doktor, patika.

Pályázat

a bihartordai református egyház 1-ső kántortanítói állására.

Javadalom: 1. Készpénz az egyháztól 258 korona. 2. Tandíjpótló államsegély 601 korona. 3. 24 hold tagosított szántó föld 1200 □-ölével.

Harmonium, Hegedűk, Tárogatók

és a többi hangszereket általánosan elismerve legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára, Stowasser J.

csász. és kir. udvari szállító, színházak, zeneakadémiák, iskolák és a hadseregszállítója, a RÁKÓCZITÁROGATÓ feltalálója,

BUDAPEST

II. LÁNCID-UTCA 5. SZÁM.
GYÁR: ÖNTŐHÁZ-UTCA 3. SZ.
AAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA

Régi hangszerek vétele és becserélése. 0000

ÁRJEGYZÉK minden egyes hangszerről külön küldetik.

A Nagytiszteletű lelkész urak és a n. é. uri közönség b. figyelmét felhívom 20 éves törv. bejegyzett ..

FÉRFI SZABÓ

cégemre (üzletemre), melyben a leg-elegánsabb angol és magyar divatu uri ruhákat, **papi palástokat** és **fővegeket**, sikkes vasuti és katonai egyenruhákat készítek.

Tartalékos tisztek, tisztjelöltek és egyéves önkéntesek teljesen előírás szerint lesznek felszerelve.

↔ Teljes tisztelettel ↔

Prelovszky András
papi, egyenruha és uri szabó
Debrecen, Kossuth-u. 4.

Tintner J. E.

kaucuk- és fémbélyegző-gyár és véső műintézete Budapest IV. Kigyó-tér 5 sz.

Készít mindennemű címtáblákat zománcból, sárga- és vörösréz-ből, horgany és rézöntvényből raktáron tart számozó és keletjelző bélyegzőket. Zománc táblákat mindennemű felirattal. Zománc és vésett számokat. Pleh chablanokat bélyegző, vánkosokat és bélyegző festéket, ugyszintén kimoshatatlan ruhajelző tintát fehérműek jelzésére. :: :: :: ::

BUTOR

részletre és készpénzért igen jutányos árban kapható **Kovács Mihály** butoraktárában **Budapest, VII., Óvoda-u. 44.** (Garay-tér sarok). E lapra hivatkozók 10 százalék árengedményben részesülnek.

HARMONIUM és ZONGORA.

Mielőtt harmoniumot vásárolna, ne mulassza el a mi FŐÁRJEGYZÉKÜNKET kérni.

Az országban a legnagyobb választék elvámolt elsőrendű amerikai és németországi gyártmányokban kedvezményes fizetési feltételek mellett, minden árfelemelés nélkül.

Képviselek

kerestetnek.

Kerber és Berleth

Budapest,

VII., Wesselényi-u. 53. sz.

Egyházak,

iskolák, hivatalok, takarékpénztárak és magánfelek részére

gummi- és réz-

bélyegzőket

gyorsan és olcsón készít

ELSŐ DEBRECENI BÉLYEGZŐGYÁR

Simonffy-u. 5. — Telefon 653.

NYOMTATVÁNYOKAT

SAKSZERŰ ÉS IZLÉSES KIVITELBEN SZÁLLIT.

HERCZEG HENRIK KÖNYV- ÉS MŰNYOMDA VÁLLALATA

DEBRECEN, SIMONFFY-UTCZA 5.